

Демент М. О.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри організації і проведення аварійно-рятувальних робіт,
Національний університет цивільного захисту України,
м. Черкаси, Україна*

Бакушіна К. С.,

*курсантка навчально-наукового інституту цивільного захисту,
Національний університет цивільного захисту України,
м. Черкаси, Україна*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ СИСТЕМИ ДСНС В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасна парадигма відомчої вищої освіти в Україні переживає етап глибокого реформування, спрямованого на посилення практичної складової підготовки фахівців для сектору безпеки. Особливе місце у цій системі займають заклади вищої освіти цивільного захисту, які готують кадри для Державної служби України з надзвичайних ситуацій. У цьому контексті ключовою фігурою освітнього процесу залишається викладач, чия професійна діяльність сьогодні виходить далеко за межі традиційної трансляції знань. Специфіка підготовки майбутніх рятувальників вимагає від науково-педагогічного працівника унікального синтезу компетентностей: глибоких спеціальних знань, педагогічної майстерності та здатності оперативно імплементувати реальний досвід реагування на надзвичайні ситуації у навчальний процес. Викладач закладу освіти ДСНС стає не просто ментором, а провідником культури безпеки та професіоналізму.

Дослідження професійних компетентностей викладача закладу освіти зі специфічними умовами навчання набуває особливого значення через безпрецедентні виклики, з якими стикається система цивільного захисту в умовах воєнного стану. По-перше, кардинально змінилися умови та характер виконання завдань за призначенням. Викладач повинен володіти

найактуальнішою інформацією щодо тактики дій оперативно-рятувальних підрозділів під час ліквідації наслідків ворожих обстрілів, гасіння складних пожеж та проведення аварійно-рятувальних робіт на об'єктах критичної інфраструктури. По-друге, зростає потреба у формуванні стійких психологічних якостей у здобувачів освіти. Викладач не може сформувати стресостійкість та готовність до ризику у курсантів, якщо сам не володіє відповідними навичками та розумінням специфіки оперативної роботи. По-третє, євроінтеграційні процеси вимагають від викладацького складу знання міжнародних стандартів та здатності працювати з новітнім технічним оснащенням. Таким чином, проблематика розвитку компетентностей викладача є стратегічним питанням, що безпосередньо впливає на якість кадрового потенціалу ДСНС.

Аналіз дуальної природи освітнього процесу у закладах цивільного захисту, де поєднуються академічні стандарти вищої школи та специфіка служби, дозволяє виокремити кластер пріоритетних професійних якостей викладача. Вибір саме таких компетентностей зумовлений необхідністю комплексної відповіді на виклики часу: від потреби у технічній обізнаності до здатності забезпечити морально-психологічну підготовку майбутніх офіцерів. Професійний портрет сучасного викладача системи ДСНС формується на перетині трьох ключових векторів: оперативно-професійного, інноваційно-дидактичного та особистісно-управлінського.

Оперативно-професійна компетентність це фундаментальна складова, яка в умовах сьогодення зазнала найбільших трансформацій. Для викладача закладу ДСНС вже недостатньо володіти лише теоретичною базою. Важливим також стає глибоке розуміння специфіки роботи підрозділів у реальних умовах, зокрема на деокупованих територіях та в зонах підвищеної небезпеки. Ця компетентність передбачає досконале знання тактики оперативних дій під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій воєнного характеру, здатність інтегрувати у навчальний матеріал аналіз реальних оперативних ситуацій, що

виникають у практичній діяльності підрозділів, обізнаність із тактико-технічними характеристиками та особливостями застосування сучасних зразків пожежно-рятувальної техніки та обладнання, розуміння європейських протоколів реагування та стандартів безпеки, що є необхідним для підготовки фахівців, здатних взаємодіяти з міжнародними партнерами.

Інноваційно-дидактична компетентність відображає здатність викладача трансформувати складний спеціалізований контент у доступну та ефективну навчальну форму. В умовах необхідності моделювання небезпечних ситуацій без реального ризику для життя курсантів, викладач повинен виступати архітектором безпечного освітнього середовища. До цієї компетентності можна віднести володіння технологіями симуляційного навчання (використання віртуальних тренажерів та програмного забезпечення для відпрацювання алгоритмів дій керівника гасіння пожежі чи ліквідації НС), уміння організовувати практичні заняття на полігонах та навчальних майданчиках з максимальним наближенням до умов реальної оперативної обстановки, навички створення якісного цифрового контенту для дистанційного супроводу навчання, здатність до постійного оновлення методичного інструментарію, перехід від репродуктивних методів до інтерактивних тренінгів та вирішення тактичних задач.

Особистісно-управлінська компетентність, що визначається роллю викладача у форменому одязі не лише як носія професійних знань, а й як ментора та рольової моделі для майбутнього рятувальника. Зазначена компетентність набуває особливої значущості, оскільки сприяє формуванню дисциплінованості, відповідальності та професійної мотивації особового складу, що є необхідними умовами ефективного виконання службових завдань. Вона включає: високий рівень емоційного інтелекту та стресостійкості, здатність зберігати продуктивність та приймати виважені рішення в умовах невизначеності, лідерські якості та навички командоутворення, адже оперативна робота це

завжди колективна взаємодія, педагогічну емпатію та вміння надавати первинну підтримку здобувачам освіти, формуючи у них впевненість у власних силах, сформовану громадянську позицію та відданість обраній справі, що транслюється через освітній процес.

Трансформація системи цивільного захисту України, зумовлена зростанням кількості та складності загроз, у тому числі в умовах воєнного стану, висуває нові, підвищені вимоги до професійного рівня науково-педагогічних працівників відомчих закладів вищої освіти. Сучасний викладач ДСНС України має виступати не лише носієм ґрунтовних теоретичних знань, а й фахівцем, який органічно поєднує педагогічну майстерність із глибоким розумінням особливостей оперативно-службової та аварійно-рятувальної діяльності.

Сформульовані в дослідженні групи компетентностей становлять цілісну систему, спрямовану на забезпечення якісної підготовки майбутніх рятувальників, їх професійної мобільності, адаптивності до швидкозмінних умов служби та готовності до прийняття відповідальних рішень у надзвичайних ситуаціях. Подальший розвиток зазначених компетентностей потребує впровадження системного та багаторівневого підходу, що передбачає регулярне проходження стажувань науково-педагогічних працівників у практичних підрозділах гарнізонів, залучення їх до аналізу та розбору резонансних надзвичайних ситуацій, участь у спільних навчаннях і тренуваннях, а також постійне оновлення змісту освітніх програм з урахуванням сучасних викликів.

Важливим напрямом удосконалення професійної підготовки викладачів закладів вищої освіти ДСНС є активізація міжнародного співробітництва, що відкриває широкий доступ до найкращих світових практик у сфері підготовки рятувальників та управління надзвичайними ситуаціями. Така співпраця дозволяє впроваджувати інноваційні освітні технології, методики тренінгів і симуляційні підходи, які підтверджено ефективністю у провідних європейських і світових центрах підготовки фахівців екстрених служб. Крім того, інтеграція до

європейського та глобального освітнього простору сприяє адаптації навчальних програм до міжнародних стандартів, підвищує рівень взаємодії з партнерами та дозволяє забезпечити обмін досвідом у питаннях тактики реагування, сучасного обладнання та цифрових технологій навчання.

Реалізація цих заходів створює надійні передумови для формування високопрофесійного кадрового потенціалу закладів вищої освіти ДСНС України, здатного не лише до виконання навчальних програм, а й до активної участі у практичній діяльності підрозділів цивільного захисту. Це, у свою чергу, забезпечує підготовку нової генерації рятувальників, які володіють необхідними професійними компетентностями, психологічною стійкістю та навичками оперативного реагування. Така підготовка гарантує, що вони зможуть ефективно виконувати службові завдання, надійно захищати життя і здоров'я громадян, оперативно діяти в умовах складних надзвичайних ситуацій, а також відстоювати національні інтереси та безпеку держави в умовах швидких змін і зростаючих ризиків.

Список використаних джерел

1. Панімаш Ю. В. Педагогічні умови формування готовності до управлінської діяльності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту засобами інтерактивного навчання. *Вісник Черкаського університету. Сер.: Педагогічні науки*. 2019. № 2. С. 111–119.
2. Пономаренко С. І. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в закладах вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 1 (199–207).
3. Rowena O. Angwas. *School Heads' Emergency Management Competencies: Its Influence on Continuity of Teaching and Learning During Emergency Situations in the Division of Agusan del Sur // International Journal of Scientific and Research Publications*. 2025.
4. Popovych V., Menshykova O. *Peculiarities of Professional Training of Civil Defence Specialists in Ukraine Under a Martial Law // Roczniki Nauk Społecznych*. – 2024. – Vol. 52, No. 1. – P. 123–131.